

Moeder van alle conflicten

Deel 2. De representatie van de holocaust in de multiculturele samenleving

Dinsdag 9 maart 2004, Zaal de Unie

Blanke, zwarte en gemengde scholen, de geschiedenisleraar van vandaag ziet een palet van culturele achtergronden en religies in de bankjes voor zich. Verschillende normen, andere waarden, andere ideeën, toch ligt er de taak dit bonte gezelschap leerlingen 'vaderlandse' geschiedenis te onderwijzen. Ook over het bepalende hoofdstuk (voor Europa) uit de vorige eeuw, de Tweede Wereldoorlog en de jodenvervolging. Wat hebben moslimkinderen met die oorlog? Gaat het lot van de joden hen aan het hart of bestaat er een algemeen vijandig beeld ten aanzien van joden door het conflict tussen Palestina en Israël?

Een debat met Karen Polak (Anne Frankstichting), Samira Abbas (journaliste) en Jeroen Rikkerink (leraar geschiedenis op de islamitische school Ibn Ghaloen). Gespreksleider: Sandra Rottenberg.

De aanleiding van dit debat vormen recente ontwikkelingen rond antisemitisme. Vorig jaar werd de dodenherdenking op de Dam verstoord door een aantal jongeren die anti-joodse leuzen riepen. Ook media berichten over aversie van jonge migrantenkinderen, uit moslimlanden, tegen onderwijs over de Tweede Wereldoorlog en de vervolging van miljoenen joden. De optelsom migrantenkinderen en antisemitisme drukt een groep meteen in de hoek: moslims.

De berichten in de kranten lijken het beeld te bevestigen. De oproerkraaiers op de Dam waren Marokkanen, moslims dus. De zwarte scholen zitten vol met kinderen uit Marokko, Turkije, en andere (min of meer) islamitische landen. De conclusie lijkt: alle moslims hebben een hekel aan joden. Het conflict in Israël lijkt het vuur aan te wakkeren. Israëli's - de joden (!) - onderdrukken en vermoorden daar de Palestijnen - de moslims (!).

Maar is het zo? 'Dit beeld klopt niet', oordeelt Jeroen Rikkerink bondig. En Rikkerink heeft recht van spreken. Hij doceert geschiedenis op een islamitische school. Rikkerink: 'Mijn ervaring is dat er veel interesse is in de Tweede Wereldoorlog en de jodenvervolging. Ze luisteren met open monden als ik vertel over mijn grootmoeder of Anne Frank.'

Die ervaring heeft Karen Polak over het algemeen ook wel. Polak werkt bij de Anne Frankstichting en dagelijks ontvangen zij klassen voor rondleidingen. Polak: 'Daar zitten ook veel moslims tussen en die luisteren met even veel aandacht. De leerlingen zijn ongegeneerd nieuwsgierig naar het verhaal van dat joodse meisje.' Het is een populair onderwerp, zegt Polak, maar waar komen dan de geluiden vandaan dat moslims niets willen leren over de joodse geschiedenis. Polak: 'Ik hoor soms ook dat er leerlingen niet mee willen. En dat zijn vmbo-scholen. Die kinderen zeggen dan: nee, ik ga niets leren over joden! Laatst was er een leraar die me dat vertelde. Dat verbaast me niet.'

Polak: 'Er zullen altijd een paar zijn. Het merendeel was er. Die leraar was overigens op bezoek bij de ouders van die kinderen gegaan en toen bleek in slechts een van de tien gevallen een vader rotsvast in zijn overtuiging te zijn. De anderen wisten niet echt waar ze 'nee' tegen zeiden.'

Volgens Rikkerink is dit de kern van het probleem. 'Ze vangen geluiden op van de strijd in het Midden-Oosten en daar zijn de joden de kwade pier. Maar het verschil tussen joods, Israël, wel of niet orthodox, wel of niet zionist, dat weten ze echt niet te maken. Ze snappen er soms geen drol van.'

Volgens journaliste Samira Abbas wordt het verband tussen moslims en antisemitisme dan ook veel te snel gelegd. 'Ook vanavond heb ik al het gevoel dat de opkomst van een nieuw antisemitisme veroorzaakt wordt door de moslim.' Abbas doelt op de beelden die Polak ter inleiding op de avond toonde. Jonge moslims die joden honden noemen, imams die een jood denkbeeldig het hoofd afhakt, demonstraties van moslims tegen Israël waarbij spandoeken worden getoond met hakenkruizen en Sharon met Hitler wordt vergeleken. Abbas: 'De deur wordt al dicht geslagen voordat we begonnen zijn. Moet ik me nu gaan verdedigen?'

Vanuit het publiek wordt dit standpunt gesteund: de moslims moeten zich verdedigen voor iets wat enkelen hebben geroepen. Een jongen noemt de deelname van Marokkaanse strijders aan de Tweede Wereldoorlog als voorbeeld van hun belang in de geschiedschrijving. 'Wie weet dat nog, dat er ook Marokkanen en Algerijnen zijn gesneuveld. Zonder Frans initiatief zou er nooit een monument in Zeeland voor hen zijn opgericht.' Het is typerend voor de eenzijdige beeldvorming.

'Er wordt vaak maar wat geroepen,' zegt Rikkerink over de keren dat er wel iets merkbaar is van antisemitisme, al is dat nu een te groot woord volgens de geschiedenisdocent. 'Dat roepen ze wat racistisch, nou en. Het is ongenueanceerd, maar daar zijn het kinderen voor. Is dat zo erg? Ik gebruik die opwinding juist als ingang. Ze voelen er emoties bij.'

Toch hebben veel leraren moeite met het onderwerp. Of liever: met de behandeling van de jodenvervolgung in een klas met veel moslimkinderen. Polak: 'Leraren durven het niet aan. Ze raffelen het af in angst voor heftige discussies. Daarom zijn wij voortdurend bezig leraren hierin te trainen. Ook zoeken wij naar nieuwe lesmethodes om de leerlingen zelf beter te bedienen. Aan goed materiaal ontbreekt het nogal eens over dit onderwerp.'

Een man uit het publiek, een leraar geschiedenis aan een school in Rotterdam, kent het probleem van de heftige reacties. Tijdens een bezoek met een 4 havo klas aan concentratiekamp Theresiënstadt besloten halverwege de dag een paar moslimjongens te vertrekken. De leraar besloot niet voor hen te buigen en volbracht de excursie. Later die avond kwam het verzoek uit de groep om iets aan de dodenherdenking te doen. Niet bang zijn dus, wil de man maar zeggen. Ga de confrontatie aan, ze moeten er kennis van nemen.

'Mooi verhaal', reageert Abbos, 'daar kan ik me iets bij voorstellen. En eigenlijk is het ook niet voor te stellen dat het moslims niet zou interesseren. Het verhaal van de onderdrukking die joden toen voelde, voelen zij nu. Allochtone jongeren komen nu moeilijk aan werk, horen er niet bij. Het hoeft economisch maar even slecht te gaan en een nieuwe zondebok is snel gevonden. De allochtone jongeren van nu zijn geen tweederangs, maar derde- en vierde rangsburgers. Het verhaal is herkenbaar.'

'Het is gewoon een kwestie dat jongeren moeten leren de kluwen van woorden uit elkaar te trekken om het te begrijpen,' zegt Rikkerink. 'De docenten moeten onderscheid aanbrengen tussen joods-zijn en de kwestie in het Midden-Oosten.' Een verwarring die door een meisje uit het publiek wordt bevestigd. Onbedoeld verwacht ze de onderdrukking door Israëli's, met de onderdrukking door 'de joden'.

Wie is jood, wat is joods, wat is Israel, het zijn deze vragen die het onderwijs voor de leerlingen moet ontrafelen. Of zoals een jongen in het publiek toevoegt: 'Definitie is de metgezel van duidelijkheid.' Dat het geen kwaad kan de moslimleerlingen op de gedeelde geschiedenis en cultuur en op de overeenkomsten tussen joden en moslims te wijzen zal er voor zorgen dat deze discussie geen voortslepend conflict wordt.

Ferry Wieringa